

zetében fakulnak, alakulnak. Az érzékelés fokozatokban létezik, majd ugyanígy halványodik ki az emberi tudatból¹.

(Vladimir Kopicl: *Szurdokok, Fórum, Újvidék, 2019*)

Hörcher Eszter

Diszkordáns emlékezet

Buvári Tamás tavalyi évben megjelent regényében az egyik nagy területet a jelennek és a jövőnek a kapcsolódási pontjaként említett természettudományos, orvosi, orvostikai, orvostani, ginekológiai vonatkozású jegyek. A gyengéd születéstől az epigenetika rejtelmeiig vezet be egy érdekes és elgondolkodtató világba, melyben még az a sugallat is fennáll, hogy maga Johann vagy az ikertestvére sem egészen *igazi* emberek, vagy hogy nem történt-e valamilyen beavatkozás, utalva a viperamarás fizikai következménye nélküli (149) állapotra, melyhez nem érkezett sürgősségi ellátás. Az ikertestvér jelenléte, eleve az iker-ség, mint különleges genetikai helyzet többféleképpen megragadható helyzet. Buvári inkább a különbségekre fekteti a hangsúlyt, mennyire más a két egyforma ember, a fizikum, a mentalitás, a tanuláshoz, élethez való hozzáállás tekintetében. Mégis, az ízlés, a külső megjelenésben látható azonosságok, a közös szokások, viselkedés jegyei, alátámasztják az egypetjűség alapvetéseit. „S igazán valensek-e azok a gének, amelyek például Simandl nagyapjuktól eredtek...?” (180). Az antropocén világot tükrözi, hogy Buvári nem véletlenül fogalmazza meg a genetikai adottságoknak, a gének lényegét.

Ehhez a területhez olyan eszközök, használati tárgyak vagy élelmi-szerek, jelennek meg, melyek a (képzeltbeli) jövőkép mindennapos részei. Ilyenek többek között a téranimációs biblia, az úrsütemény, vagy a biodinamikus úton termesztett gyümölcsök. Több olyan utalás és megfogalmazás van, amelyek az emberiséget fenyegető vonatkozásúak, mint a karanténba kényszerítés vagy egy „idegen kór” megjelenése. A mesterséges emberek létrehozásának ötletével egyre szívesebben eljátszó társadalmi csoportok jelenléte, a túlnépesedés, a fajok kihalása, a mágneses tér gyengülése, a Föld polaritásváltozása szintén fontos felsorolás és ráutalás, vagy éppen a kettészakadó Európa említése, mely által létrejön két különálló közösség, ahol Németország és Magyarország az elbeszélő csoportosításában egy kategóriába kerül.

A tudomány területén a jelenhez köthető a gyöngéd születés, mely központi helyen álló fogalom Buvári szövegében. Frederick Leboyer francia professzor találmánya, melyet a szerző is átvesz, és főhőse, Johann

1 „Mert létünk lényege manapság vékony jégre futott”. Juhani PALLASMAA: *A bőr szemei*, Építészet és érzékek. Typotex, Budapest, 2018

Seemandl, egy müncheni magánklinika vezető szülészprofesszorának a kezébe ad. Az eljárás lényege, hogy az újszülött a világgal és az emberrel való találkozást ne egy fizikai traumaként élje meg, hanem az első és legmeghatározóbb találkozás legyen a lehető leggyengédebb összeérés a leendő közegével, leendő világával, levegővel, súllyal, hangokkal és fényekkel. Buvári időbeliséghez való viszonynak is van ehhez a leboyer-i elmélethez köze. Az ember a születésekor kilép abból az időből, időközegből, mely eddig meghatározta a létezését az anyaméhben. Ott nincs idő, illetve nincs időérzékelés. A világ az idő mérésével, érzékelésével is elkezdődik számára. Ott kell lenni – hangsúlyozza Leboyer is és Buvári is. A megfigyelés és a feledés egyszerre megy végbe, a dolgok lassan átke­rülnek „a másik oldalra, oda, ahol a felejtés lakik” (122). Johann számára is fia megszületésének nagy jelentősége van, hiszen nehezen fogan meg, mondhatni, alig akar világra jönni, mintha tudná valahol, mi is vár rá. A Másik szemlélése, nézése, a róla való töprengések adják meg a feltétlen érzést a szülőnek, hogy csak a gyermek létezik. Hagyja és vágyja, hogy át­hassa a gyerek minden sejtje a szülőét is. Ennek jelene, amikor Johann a kerekesszékes orvossal konzultál a gyermek eljövendő szeretetkifeje­zéséről, mely kölcsönös kell hogy legyen, és olyan, mint az „összhang az egyetemes lüktetéssel” (153). Buvári megfogalmazza a szeretet és az ellenszenv egyszerre jelen lévő mivoltát, mely a legfurcsább gondolatokat is ébresztheti fel az emberben. „Szereti, közben érzi, hogy a gyerek maga koboldszerű lényével kapásból anyja és apja közé állt.” (145).

A másik nagy kört ezzel a területtel összefüggésben a családi és az eu­rópai társadalmak helyzetmegvilágítása adja meg. Buvári megfogalmazásai, az emberi kapcsolatok viszontagságai mellett feltűnő világgraszoló válsághelyzeteink, előrevetített és már a jelenben is létező ellentmondá­sos alakulásaink teszik meghatározóvá az életet. Buvári társadalomkri­tikája a Másikhoz való viszonyban is körvonalazódik. Johann a feleségét egyszerre gyűlöli és szereti. A nővel és a gyerekekkel való kapcsolata egy­aránt ambivalenssé válik. A Fia (Werner), a Nagyszerelme (felesége), ikertestvére Bohnsohn, valamint édesapjukhoz és édesanyjukhoz való vi­szonyuk alkotja a szűkebb családi kört. Bohnsohnhoz való viszonya is vé­gig ambivalens. Rivalizálásuk eredménye az eltávolodás, majd a viszont­látás alkalmával valamiféle furcsa gyengeséget, de egyben bátorságot is érez látni és hallani ikertestvérét. Tovább vezet, hogy egyáltalán milyen ez a testvéri viszony, mit egy testvér, mit jelent a hozzátartozás megéle­se, és általában a születésszabályozással kapcsolatosan, egyáltalán kinek lehet testvére. A szerző utal a Taigetoszra (110), a sérült, nem egészséges csecsemők vagy gyerekek elpusztításának helyszínére. Morális kérdése tehát, hogy szükséges-e mindenáron az élet, vagy csak abban az esetben, ha *tökéletes*? Mi a tökéletes – sugallja – a különféle társadalmi rendsze­rekben, a világban?

A családi körben helyet kap a nagypapa, Michael Seemandl személye is, kinek politikai meghatározottságú munkája volt, melyről nem beszélhetett. Buvári egyszerre szól a nemzetiszocialista és a kommunista-szocialista érzületekről, az ideológia és a gyakorlat által áthatott társadalmakról, emberekről. Ebből bevezeti ki a mai társadalom- és politikakritikáját az államok megromlásáról, hanyatlásáról. Az anyagi jólét sok mindent takar, mely alatt valódi problémák vannak, pszichikai alapú betegségek, pánik, szorongás, a mindennapi helytállás, és az egyre feszítettebb mindennapok stresszel telt alakulásai, melyek az emberi és társas kapcsolatainkra lehetnek (vannak) hatással. Johann és Bohnsohn apja pedig eltűnik. Később Johann felesége is eltűnik, hátrahagyva Wernert és őt. A történetben a nagypapa 1957-ben érkezik meg Németországba, egy bűgőcsigával, majd egy frankfurti szálloda igazgatója lesz. Innen ered a német–magyar kapcsolódás, a nyelvi nehézségek Bohnsohnál, melynek egyébként fizikai oka is van, utalás a bábeli nyelvzavarra is.

A szülői-gyermeki kapcsolat viszontagságainak része, amikor az apa kiabálások és verések ellenére kialakuló szeretetet generál a fiában. Ezért fontos Johann számára is a fiával való kapcsolat, a születés pillanatától a legvégső pillanatig tartó normális viszony fenntartása, vagy legalábbis annak szándéka. Az elbeszélő Johann a saját betegségéről csak később értesíti anyját: „ha valóban meggyógyulok” (192), írja, még lesz *ideje* tenni dolgokat. A jómódot jelképezi a high-tech elemekkel is felszerelt lakás, a bútorok minősége, az egész lakhatóságának, komfortosságának, és az egész társasház minőségének a jelenléte, a felületek kialakítása, az anyagok használata mind arra vall, hogy a benne lakó, élő emberek milyen társadalmi és szociális szinten élnek, állnak. Élet és halál együttes jelenléte azonban Buvári sugallata szerint megpróbál mindenkor filozofikusabb, a gondolat felé közelítetten jelen lenni ebben az eltárgyasuló közegben. Az anya, Johann (Te) felesége egy nap elhagyja őket. „Gyűlölöd abban a pillanatban édesanyádat, csak úgy teszel mintha semmilyen érzelmet nem váltana ki belőled. Pedig legszívesebben megütnéd.” (23). A nő egyszerre a gyűlölet, a lenézés, a megvetés alanya, de egyben a kívánság, a szexualitás, a szeretet is, a szerelem egykor volt érzésével. Az alkalomszerű szeretkezések, a nő taglejtése, hangja, vonásai mindig megérintik, de mindig generálnak valami negatív érzületet is a férfiban. A nő tudata, elméje, és nemi szerve a két legfontosabb pont Johan számára. Eljut egy pontra, amikor az ollót a nyakába döfné, mely ollóval végül csak a nő bugyijait vagdosná szét. Tükrözve az elidegenedés legmagasabb fokát, az önpusztítás lehetőségét, mely gyakorlatilag minden pillanatban fennáll ebben a rendszerben. Az időbeliség és a realitás talaja megfordul: nincsenek a nőről emlékei, nem ismerkednek meg Párizsban, nem vetél el, nem szül neki fiút végül. A nő eszköz, hordozó, életeknek adhat otthont magában, a méhében.

Az idővel együtt jár tehát az emlékezet, az emlékezés mechanizmusa, cselekménye is. Az időbeliséget, a nagy különbségeket az is alátámasztja, hogy az első világháborút „egy nagy háború”-nak nevezi az elbeszélő, mintha már sok ezer év távlatából beszélne róla. Az időbeliség egyszer csak már túllép az általános, objektív időtapasztalaton, és személyre szabott érzékelhető jelenséggé válik: „már az időn kívül vagyok [...] az Időn kívül könyököl a testem, és nem csoda, hogy nem érzékelek semmit [...]” (190). A Dachauer utca említése, és az a tény, hogy Johann Simandl zsidó származású személy, a nemzetiszocializmus fogalmával együtt történelmi elem is, történelmi eseményeket asszociál. A szerző a 20. századot köti össze 2032-vel, illetve a szereplők születési dátumaival. De a jövőbeli múltat is jelezhetik, amely jövőbeli múlt egyfajta vízió vagy álmokép is lehet, vagy valamilyen előrevetített jóslat a világ alakulását illetően. Jelentősége van ezzel kapcsolatban a fényképeknek is, a korabeli orvosi felvételeknek, és a családi album fotóinak. Az idő megállításának példái, a pillanat megörökítésének metaforikus elemei, azon túl, hogy diagnózisra alkalmas transzparenciát adnak az emberi testről, szervezetről. Mind biológiai, mind genetikai szempontból – megtalálni a hibát a testben – utal rá a szerző.

Izgalmas kettősség a tudományos és a teológiai hittel kapcsolatos szálak összefonódása is. A tudomány mellé Buvári odahelyezi a Bibliát, Isten hollétééről való töprengése sorait². Utalásai egyszerre mutatnak a tudomány és a vallás felé: „Az emberek azonban azt hitték, megboldult, és kigúnyolták”, mintha Krisztus kigúnyolásáról lenne szó. A szavak, cselekedetek nem értése gúnyt eredményez. A megértést csak a tudatlanságából kiemelkedő ember bírhatja. Aki nem érti, nem világos számára, annak zagyvaság marad a szó. A sokféle és sokféle ágazó félelmeket Buvári olykor erőteljes iróniájával kompenzálja. A lemondás és a félelmek egymásnak ellentmondó érzületekként jelennek meg. A „DO NOT TOUCH!” felirat kettős jelentéssel bír. Egyrészt a krisztusi Noli me tangere sorra utal, mely az érinthetlenségre, a másiktól való távolodásra, elidegenedésre, természetes kiválasztódásra utal, a félelemből adódó távolságtartásra és az emberek egymástól való fizikai érintkezésmentességére, érintkezéstelenségére is utal. „A családon belüli elérhetetlenségig eltávolodás ragályos betegségéről” is van szó a vírus kapcsán, „megfordítható-e vagy lassítható-e a jelenség? És hogyan kell-e lassítani egyáltalán?” (157). Buvári itt a vallás és a tudomány jegyeit kapcsolja össze. Eltávolodásának egyik lényege az egyén kiüresedése, szorongása, és ezzel együtt a hit elvesztése is.

Az érzéketlenség, közöny mellett a szereplők szeretethiánya jelentkezik. Mind a női, mind a férfi karakterek igénylik ezt a szeretetet, mert

2 Valamint Deimos (Rettegés) alakját, hogy „megkezdje ámokfutását a Föld felé [...]” (21). E holdhoz gondolatban hozzárendelhető Phobos (Félelem) alakja is.

valahol mindannyian sérült lelkek és testek. A tudomány és technológia korában a bensőséges szintek élni akarnak. „Az önös érdek, az önzés, amely, végül is, mintha ugyanúgy magára hagyná az egyént, mint tette ezt az ember társadalmi [...] felebaráti érzékenysége és a tudomány ilyen fokú fejlettsége előtt [...] Mintha valamiféle önpusztító örvény felé haladva, egyszerűen nem akarná megmenteni önmagát...” (167) Utalás mindez az öngyilkosság gondolatára, a kikezeletlen vagy gyógyíthatatlan betegségekre. A halált egyszerűen *hagyni* (elő)jönni. Hasonlóan az *angyalcsinálás* módozataihoz, a megszületés és meg nem születés morális kategorikus kérdéseihez. Mi az ember, mi az élet. Mennyit ér ma és mennyit ér majd egy már nagyjából elképzelhető körvonalakkal rendelkező, elgondolhatóvá váló jövőben, amely felé tartunk.

Lezárásképpen Johann is befejezi a történetet, azzal, hogy „elkezdődhet a történet, vagy befejeződhet, vagy épp megsemmisülhet” (190). Az ember ettől függően élhet, halhat, vagy semmisülhet meg. A mesterséges vagy gépi(es) létezők számára a létezés vagy a kikapcsolás más jelent. Vagy azonnal keletkezik és abban a pillanatban már meg is semmisül, vagy a keletkezése után még akár évezredekkel is létezhet *valami*, amit az emlékezet megtart, illetve feledésbe merül el. Minden dolog időtartama kiszámíthatatlan, meghatározhatatlan, ahogyan az összeállított kézirat is, melynek *ideje* annyi, ameddig meg nem semmisül, vagy meg nem semmisíti valaki. Buvári érezteti, mind a saját (képzeletbeli) énjének változásaival, mind a világ változásával kapcsolatban: „Már nem feltételezek semmit” (182).

(Buvári Tamás: *Nekem te vagy*. BabelPress, Veszprém, 2019)

Hörcher Eszter